

épületek szállást adnak a szélességi köröknek, a foteheliografnak, a teleszkópnak, az üstökös-kutatónak és számos más kisebb műszernek. Természetes, hogy az intézet kertje nem szűkülökdi a szükséges órákban és chronographokban.

Az intézet e felszereléséhez járult 1895-ben a 30 lábnyi Crossley-féle reflektor, fényszóró. Ezzel aztán a csillagvizsgáló berendezése teljes.

A Verkes-csillagvizsgáló megfigyelő látó-műszerei a legnagyobbak jelenleg az egész világon.

A Lick-csillagvizsgáló első vezetője Holden S. Edward, tanár volt, kit kiváltképpen szaktudása s szigorú igazságszeretete jellemzett legjobban. Ő volt az intézet lelke, éltető eleme. A tudományos munkában a kiváló férfiak egész kara segítségére volt, kiknek neve a csillagászat történetében mindig első helyen fog szerepelni. Munkatársai: Schaeberle M. John, Campbell M. William, Tucker H. Richard, Perine C. D., Hussey J. W. és Colton L. Allen.

A Lick-csillagvizsgáló mindjárt megnyitása után hold felvételeiről lett híressé, melyek a szaktudóst is, a nagy közönséget is egyformán érdekelték. Felvételeik az összes eddigi holdfényképeket a használhatatlanok, értéktelenek sorába süllyeszti.

A Harvard-csillagvizsgáló fiókja 2400 méternyi magasságban épült. Dr. Lowell P., a kiváló Marskutató 2200 méternyi magasságban építettett csillagvizsgálót. Az újabb kutatások kiderítették, hogy a magasság csak bizonyos határig előnyös, mert ennél sokkal fontosabb tényező a száraz levegő.

A magyarországi csillagvizsgálók legnevezetesebbike az ó-gyallai.

AZ ISKOLA VILÁGÁBÓL.

Önképzőkori tudósítás. A makói állami főgimnázium önképző-köre szeptember hó 18-án tartotta alakuló gyűlését Madzsár Gusztáv igazgató úr vezetése alatt. Az ülés tárgya a tisztviselők megválasztása volt, melynek eredménye a következő: Titkár: Csipak Lajos, főjegyző: Weisz Rezső, pénztáros: Papp Imre VIII. oszt. tanulók; aljegyző: Joó Imre és ellenőr: Neiszer János VII. oszt. tanulók. — Az újvidéki kir. kath. magyar főgimnázium kebelében alakult «Vörösmarty önképzőkör» szeptember hó 25-én tartotta alakuló gyűlését. Parsctich Vince tanár úr lelkesítő szavai után az önképzőkori tisztviselőket választották meg. Ifjúsági elnök: Kardos L. VIII. oszt. tanuló, főjegyző: Obermüller R. VIII. oszt. tanuló, háznagy: Róna Ö. VIII. oszt. tanuló, titkár: Parsctich L. VII. oszt. tanuló, aljegyző: Kollár J., pénztáros: Gerber K., könyvtáros: Lengyel B. VII. oszt. tanulók.

VEGYESEK.

A legnagyobb hajó. Lapunk 26-dik számában (II. félév) megjelent egy cikk, mely a tengeri hajózásról érdekes adatokat tartalmazott. Lapunk egyik buzgó előfizetője Orczy László báró erre vonatkozó-

lag azt írja, hogy a földnek legnagyobb hajója ez idő szerint az angol testvérgőzös «Celtic» (03), és «Cedric» (02), melynek tonnatartalma 27.000 tonna. Tonnatartalomra nézve ugyan kisebb a «Kaiser Wilhelm II.» (02), mely 24.700 tonnás, de gépei 44.000 lóerőt fejtenek ki. Gyorsasága 24 mértföld, azaz 34,45 km. A «Cedric» 28.000 lóerőjű gépének csak 21,8 mértföldnyi gyorsasága van.

FEJTÖRŐ.

Történelmi kérdés:

Ki volt az a normann fejedelem, aki 1066-ban Hastings-nál legyőzte az angolokat? (Imreh Béla.)

Mértani kérdés:

A négyszög szögeinek aránya 1 : 2 : 4 : 5; mekkorák e szögek?

Földrajzi kérdés:

Mi a neve annak a kikötő-városnak, mely Kiszázia északi partján fekszik? A krími háború idején az oroszok itt tették tönkre a török hajóhadat? (Imreh Béla.)

Képrejtvény:

Megfejtési határidő 1904 október 16.

26. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Történelmi kérdés: Parmenio. — Földrajzi kérdés: Bálványos-vár. — Képrejtvény: Egyedül hallgatom tenger mormolását.

Helyesen fejtették meg: Baksay Sándor, Fölföldy Sándor, Hossza József, Holbez Aladár, Labancz Ernő, Milutinovits Corinna, Mosonyi Róbert, H. Nagy Jenő, Radó István, Ungár Sándor, Wolf Ernő, Szabó Gyula.

A kitűzött könyvjutalmat Baksay Sándor: Dáma. Hossza József főgimn. V. oszt. tan., egri előfizetők nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

O. L. br. (Tosony). Szíves érdeklődését köszönjük. Adatait meg fogjuk vizsgálni s ha tényleg helyesek, közöljük is. — **Erődi A. dr.** reáliskolai tanár úr (Vágújhely) kéri előfizetőinket, hogy címére elhasznált levélbélyegeket szíveskedjenek küldeni. — **Több előfizetőnknek.** A múlt évfolyamhoz való bekötési táblák már elkészültek, melyekbe mind az 52 számot be lehet kötetni. A bekötési tábla ára a postai szállítási díjjal együtt 1 korona 60 fillér. — **R. J.** Könyvjutalmat kap 2-3 előfizető után. — **L. E.** (Nagykörös.) 1. Gimnáziumi érettségi s négy évi jog. 2. Fizetése 2400-6000 korona közt váltakozik. — **B. E.** (Szeged.) Fogadja igaz köszönetünket. — **H. A.** Rejtvényedtet közöljük. — **B. I.** (Temesvár) Az ön «Elhagyott lak» című költeménye még gyöngye kísérlet. Elolvastuk s több mondani valónk nincs is róla. A nyomdafesték dícsőségére olyan korán ne vágyakozzék. — **H. S.** (Zólyom) Megkaptuk, közöljük. Nemsokára sorát fogjuk ejteni.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre ... 4 kor. 80 fill.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet	IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.	és könyvnyomda.	Kéziratokat nem adunk vissza.
Megjelenik minden vasárnap.		

COPPERFIELD DÁVID

ÉLETE ÉS VISZONTAGSÁGAI.

Irta Dickens Károly.

Az ifjúság számára átdolgozta Mikes Lajos.

A kis Emmi természetesen nagyon szerettem. Képzetelem ezt a kékszemű csöppséget, igazi kis angyallá változtatta. Ha valamelyik verőfényes délelőtt egyszerre csak kiterjeszti pici szárnyát, és elszáll szemem elől, aligha csodálkoztam volna túlságosan.

Órákhosszat el-elsétálgattunk a yarmouthi szomorú, régi pusztaságon. Játzva tűnt nap-nap után. Változatosságot nem igen hozott a két hétbe semmi, csak az ár, és apály váltakozása, amely szabályozta Peggotty úr, és Ham távozását meg érkezését. Ham, mikor nem volt dolga, hébe-korba velünk sétálgatott, s egyszer vagy kétszer elvitt bennünket csónakázni is. Sohasem felejttem el azt a vasárnap reggelt, a tengerparton, mikor megkondultak a templomba hívó harangok, a kis Emmi vállamra hajtotta a fejét, Ham lustalkodva köveket dobált a vízbe, s a nap távol a tenger fölött, éppen keresztültört a sűrű ködön, s fényében feltűntek előttünk, mint saját maguknak árnyai, a hajók.

Végre elkövetkezett a hazautazás napja. Roszszul esett a válás mindenkítől; de hogy a kis Emmi is el kell hagynom, ez a gondolat szívetemet marcangolta. Karon fogva mentünk a kocsmáig, ahol a fuvaros várakozott már, s a búcsúzás mélységesen meghatott mindannyiunkat.

Az egész két hét alatt nagyon hálátlan voltam otthonom iránt, s egyáltalán alig gondoltam rá. De alig fordultam újra feléje, megszólalt ifjú lelkiismeretem szemrehányó szava, s egyre iza-

tottabban vártam, hogy már otthon legyek, s édes anyám karja közé szaladhassak.

Végre feltűnt a blunderstonei Varjúvár, s a fuvaros megállt a kapu előtt. Hideg, szomorú délután volt, s a komor égboltozatról szinte lógott lefelé az eső.

Nyílt a kapu, s én boldog izgatottságomban félig nevetve, félig sírva anyámat kutattam szememmel. De nem ő jött elé, hanem egy idegen szolgáló.

— De Peggotty! — szóltam panaszosan, — hát nincs itthon az anyám?

— Dehogyan nincs, Davikám, — szólt Peggotty, nagy ügyel-bajjal lemászva a kocsból. — Várjon csak egy percig, Davikám, mondok majd — mondok majd valamit.

Kézen fogott, s nagy ámulatomra a konyhába vezetett és bezárta az ajtót.

— Peggotty! — szóltam én valósággal megrettenve. — Hol a mama? Miért nem jött elé? Ó Peggotty!

A szemem könnybe lábadt, s féltem hogy összeroskadok.

— Istenem! Drága fiacskám! — kiáltott Peggotty. — Mi lelte? Beszéljen, angyalkám!

— Nem halt meg, úgy-e! Úgy-e nem halt meg a mama?

— Dehogyan halt, — szólt Peggotty cirógatva. — Látja, drágám, már előbb meg kellett volna mondanom; de sehogysem vitt rá a lelkem.

— Folytasd, Peggotty, — szóltam én még rémültebben.

— Davikám, — szólt Peggotty fejkötőjét oldozgatva, — mit szól hozzá? Van megint papája!

Remegni kezdtem, és elsápadtam.

— Új papája, — szólt Peggotty.

— Új? — ismételttem.

Peggotty kezét nyújtva felém, így szólt:

— Menjünk, lássa a saját szemével.
— Nem akarom látni.
— És a mamáját is, — szól Peggotty.

Nem vonakodtam tovább, s mentünk egyenesen a parádés szobába, ahol Peggotty magamra hagyott. Jobbról a kandalló mellett ott ült anyám, balról Murdstone úr. Az anyám kiejtette kezéből a munkáját, s gyorsan, de félénken felugrott.

— Ej, édes Klára, — szól Murdstone úr, — jusson eszedbe! Uralkodjál magadon! Hogy vagy Dávid fiam?

A KIS EMMI ÉS A BÁRKAHÁZ.

Kezet nyújtottam neki. Egy pernyi tévovázás után anyámhoz léptem és megcsókoltam; anyám is megcsókolt, s azután újra leült a munkájához. Éreztem, hogy Murdstone úr folyton rajtunk pihenteti a tekintetét. Az ablakhoz fordultam, s kitekintettem a bokrokra, amelyek szomorúan lógatták fejüket a hidegben.

Mihelyt tehettem, elillantam, s felosontam a lépcsőn. Régi, kedves hálószobám megváltozott, s jó messze kellett most tőle aludnom. Lebotorkáltam a lépcsőn, s kerestem valamit, ami a régi maradt. Kiballagtam az udvarra. De csakhamar onnan is visszariadtam, mert az üres kutyaházban egy nagy kutya hevert — oly erős

hangú, és oly fekete, mint Murdstone úr, — s mikor meglátott, dühösen kiugrott a házból, hogy utánam kapjon.

V.

Nehéz szívvel léptem át annak a szobának a küszöbét, amelybe ágyamat átrakták. Szomorúan elgondolkozva lefeküdtem, s takaróm egyik csücskébe burkolózva álomba sírdogáltam magam. Reggel korán feljött hozzám Murdstone úr, és sirva talált. Bezárta az ajtót, leült egy székre,

engem maga elé állított, és merően a szemem közé nézett. Éreztem, hogy önkénytelenül én is épp oly merően néztem vissza rá.

— Dávid, — szól keményen, — ha csökönys lóval vagy kutyával van dolgom, mit gondolsz, mit teszek?

— Nem tudom.

— Megtöröm a makacsságát, ha mindjárt az utolsó csepp vérébe kerül is. Mi ez itt a kezeden?

— Pizok, — feleltem.

Tudta épp oly jól, mint én, hogy könnyek nyoma volt; de gyermekszívem inkább meghasadt volna, sem hogy ezt megmondjam neki.

— Van annyi eszed, hogy jól megérthetted. Mosd meg a képedet, úrfi, és gyere le velem.

Szót fogadtam, s azután levezetett a nappaliba reggelizni. Egyetlen jó szó egészen más emberré tett volna, tiszteletre, szeretetre tanított volna gyűlölet helyett. De ez a szó nem hangzott el. Idegenül éreztem magam a szobában, s félszegen, félénken mozogtam.

Ebéd közben (hárman ültünk az asztalnál, anyám, Murdstone úr, meg én), — kiértettem a beszélgetésökből, hogy Murdstone úrnak egy nénjét várják még az nap estére. Azt hiszem, akkor hallottam arról is, hogy Murdstone úrnak épp úgy, mint a nénjének, évi osztaléka van egy londoni borkereskedő cég jövedelméből, anélkül, hogy személyesen részt kellene venniük az üzlet vezetésében.

Ebéd után, mikor azon tünődtem, milyen ürüggyel menekülhetnék ki Peggottyhoz, kocsigördült a kertajtó elé, s Murdstone úr kiment, hogy a vendéget fogadja. Anyám nyomon követte. Én félénken anyám után mentem, mikor

a nappali ajtajában, a félhomályban, egyszerre csak megfordult, s keblére ölelt úgy, mint hajdanában, azt súgva a fülembe, hogy szeressem új atyámat, és engedelmeskedjem neki.

A vendég Murdstone kisasszony volt, egy komoly külsejű hölgy; fekete, mint az öcse, akihez nagyon hasonlított. Vastag szemöldöke csaknem összeért nagy orra fölött. Két össze nem illő kemény, fekete ládát hozott magával, amelynek a tetején kemény sárgaréz szögekből ki volt rakva nevének a kezdőbetűje. Mikor kifizette a kocsist, kemény acélszerszényből szedte elő a pénzt, s az erszényt valóságos táskabörtönben őrizte, amely nehéz láncon a karján lógott, s úgy összecukódott, mint két éles fogsor.

A szíves vendéglátás ezer jelével bevezették a nappaliba, ahol ünnepélyesen atyjafiává fogadta édesanyámat. Azután rámtékelve így szól:

— A fiad, sógorasszony?

— Az, — felelt édes anyám.

— Általában — szól Murdstone kisasszony, — nem nagyon szeretem a fiúkat. Hogy vagy, fiú?

E bátorító bevezetés után azt feleltem, hogy nagyon jól vagyok, s remélem, hogy neki sincs semmi baja. Közönys udvariasságomra Murdstone kisasszony csak egy szóval felelt:

— Neveletlen!

E határozott kijelentés után szobájába vezetette magát, amely e perctől fogva a rettegés és borzalom helye lett rám nézve, ahol soha senki sem látta a két fekete ládát másképp, mint bezárva.

Hamar kitaláltam, hogy Murdstone kisasszony végkép hozzánk jött, s nem is szándékozott soha többé elmenni. Másnap reggel «segíteni» kezdett az anyámnak; ki s bejárt egész álló nap az éléskamrákban, mindent másképp rakva, s a régi rendet teljesen felforgatva. Elkérte édes anyámtól a kulcsokat, s ezentúl ő őrizte, napközben a kis táskabörtönében, éjjel a vánkosa alatt, s anyámnak nem volt velök több dolga, mint nekem.

Az édes anyám nem tűrte a tiltakozás minden árnyéka nélkül, hogy tekintélyét elragadják; de mikor egy ízben bele akart szólni a házi rendbe, Murdstone kisasszony haragra lobbanva azzal fenyegetődözött, hogy azonnal eltávozik a házból. Ez időtől fogva anyám soha többé nem mondott véleményt semmiről anélkül, hogy előbb Murdstone kisasszony véleményéről valahogyan meg nem bizonyosodott volna.

Hébe-korba szóba került, hogy beadnak ben-

lakónak valami iskolába. Murdstone úr, és néne pendítették meg ezt a gondolatot, s anyám nem mert ellenkezni velök, de egyelőre otthon tanultam tovább.

El fogom-e valaha felejtani ezeket a leckéket!? Névtelen édes anyám ügyelt rám tanulás közben, valósággal azonban Murdstone úr és néne volt a felügyelő, akik mindig jelen voltak, mikor tanultunk.

Amíg édes anyámmal egyedül éldegéltünk, elég jól és elég szívesen tanultam. Homályosan emlékszem rá, hogy az á-b-c-t anyám térdén tanúlgattam, s úgy tetszik, mintha virágos ösvényen sétáltam volna a krokodilus könyvig, s az egész úton anyám gyöngédsége serkentett volna. De az ünnepélyes leckékre, amelyek amazokat követték, úgy emlékszem, mint mindennapi kínzásomra, és nyomorgattatásomra.

Leirok egy ilyen reggelt:

Reggeli után belépek a parádés szobánkba, könyveimmel, irkával és palatáblával. Anyám készen vár íróasztalánál, de félig sem oly készen, mint Murdstone úr, karosszékeben, az ablak mellett, (bár úgy tesz, mintha valami könyvet olvasna), vagy Murdstone kisasszony, aki anyám közelében ülve acélgyöngyszemeket fűzget zsinórra. E két teremtes pusztá látására kezdem érezni, hogy a szavak, amiket kinlódva szoritottam be a fejembe, mind elszökösnek, nem tudom hová.

Oda nyújtom anyámnak az első könyvet. Talán nyelvtan, talán földrajz vagy történelem. Még egy utolsó kétségbeesett pillantást vetek a nyitott lapra, s azután elkezdem darálni rohamlépésben, amíg frissen az eszemben van még. Egyszerre egy szónál megakadok. Murdstone úr rám tekint. Megakadok másodszor is. Rám néz Murdstone kisasszony. Elpirulok, össze-vissza hadarok még egy pár szót, s azután elnémulok. Az anyám, azt hiszem, szívesen elém tartaná a könyvet, ha merné; de nem meri, és szeliden így szól:

— Óh Dávid, Dávid!

— Ej Klára, — szól Murdstone úr, — ne kényeztesd a fiút. Vagy tudja a leckét, vagy nem tudja.

— Nem tudja, — szól közbe Murdstone kisasszony félelmetesen.

— Legjobb lesz, — Klára, szól megint Murdstone úr, — ha visszaadod neki a könyvet, hadd tanulja meg.

(Folytatása következik.)

AZ UTOLSÓ DAL.

Egy dalt szeretnék még dalolni,
Értem közel az alkonyat
S aztán lantomnak húrjairól
Többé ki sem hall hangokat.

Egy dalt szeretnék csak dalolni,
Fakó, szegényes dalt csupán,
Egy dalt, amelyben visszaengjen,
Hogyan szeretlek jó anyám.

S ha édes anyjától búcsúzik
A messze induló fiú,
Eszébe jusson e dalocska,
Míg fájó lelkét nyomja bú.

S ha elhagyá szülői házát,
Ha messziről int völgy, halom,
Mig ég ajakán anyja csókja,
Dalolja el e kis dalom.

S az elválásnak fájó percét
E dal szava enyhítse meg,
S balsamként szálljon bús szívére
A köny, mely orcain pereg.

Hitet öntsön belé e kis dal,
Ha már-már csüggedésre kész,
E kis dal bátorítsa lelkét
Ha zúdúl rá ezernyi vész.

Mert nem lehet, hogy két kezével
Az isten meg ne áldja azt,
Kinek szívéből, kinek ajkán
Az anya szócska dalt fakaszt.

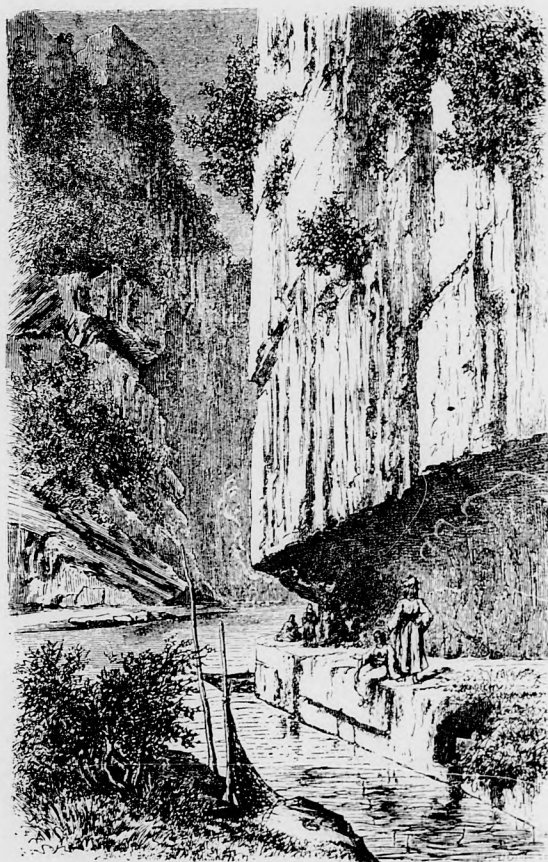
Feleki Sándor.

DÁCIA MEGHÓDÍTÁSA.*

Marcus Ulpius Traianus 98-ban örökölte a császárságot, s a Rajna mellől Pannoniába (Magyarország délnyugoti része) sietett. Szükségesebbnek tartotta személyesen látni a dunai viszonyokat, minthogy Rómában ünnepeljék. Majdnem egész évet töltött a fenyegetett tartományban s mikor meggyőződött, hogy csak erőszakos úton orvosolhatja a bajokat, megszüntette az évi adót, elrendelte az aldunai útnak a Vas-

* Mntatvány Király Pál «Dácia története» című könyvéből.

kapu szoroson át való folytatását, s egyúttal fegyverbe szólította a légiókat is. E rendelkezések híre nagyhamar eljutván Decebál dák király udvarába is, megharsant a kürt Dácia (Erdély) bérci közt is. Tömegesen gyűltek a dákok hős királyuk udvarába; gyülekeztek a szövetségesek is: a tetőtől talpig pikkelypáncélba öltözött jazigok; burok, szarmaták, germánok, suevek; követtek mentek Perzsiába, Pakorus királyhoz is, hogy

TRAJÁN ÚTJA ORSOVÁNÁL.

megnyerjék szövetségesül a háborúra, melyről tudta mindenki, hogy rémületes lesz, s az egyik fél teljes pusztulásával fog végződni. Decebált szomorú sejtelmek bánthatták, ha számot vetett erejével és megfontolta az eshetőségeket. Nem is támadott, megvárta míg a sasok megjelennek országában.

Traján 101-ben Kr. u. indította meg körülbelül 80,000 főre rúgó seregét. Decebál látva a túlnyomó erőt, békét kért, — de a császár megalázkodást kívánt, ettől pedig a király büszke lelke sokkal inkább megriadt, mint a haláltól, mellyel hosszú katonai pályáján oly sokszor né-

SARMIZEGETUSA OSTROMA. (A Traján-oszlopról.)

zett farkasszemet. Megkezdődött tehát a harc, rémitő elkeseredéssel, elszántsággal, s kegyelmet nem ismerő barbársággal. — Az ismeretlen fekvésű Tapae-nál (Karánsebes?) vívták az első és legnagyobb ütközetet, melyben az ellenfelek színe-java mérkőzött egymással. A dákok királyuk példájától lelkesülve, hősies kitartással, halálmegvetéssel küzdöttek, de hiába, Róma sziklaszilárd légióival és a legnagyobb caesar lángeszével nem tudtak megmérkőzni, — s a nap teljes vereséggel végződött. A halottak, sebesültek száma végtelen, és a császár még saját ruhatárát is átadta az ápoló orvosoknak. E véres győzelem megbénította Traján erejét is, pihennie kellett, és kiesinyke szentélyt alapítván az elesettek emlékére, elrendelte, hogy abban minden évfordulón áldozatot mutassanak be a kimúltak szellemeinek. Leróván a kegyelet adóját, újra megindította seregét és néhány hét múlva bevonult Dácia fővárosába, a királyi Sarmizegetusába.

Decebál belátván a háború folytatásának lehetetlenségét, békét kért, s a császár megadta. Dácia elismerte Róma főhatóságát, a fővárost legionáriusok szállották meg s a várakat lerombolták, vagy császári őrséggel rakták meg. A pár évvel előbb még rettegett Decebál hűbéressé vált.

Traján hallatlan fényel tartotta meg diadalmenetét Rómában, de alig zajlottak le a fényes ünnepek, máris híre érkezett, hogy Decebál megtámadta a jazigokat, a «római nép barátjait!» A császár rögtön tiltakozott a jogsértés ellen, de a király igazolás helyett a római őrségek elűzésével válaszolt.

A háború tehát 105-ben újra kitört,

az elsónél sokkal nagyobb elkeseredéssel, kegyetlenséggel. Traján óriási erőt mozgósított, nagyobb, mint az előző hadjáratban, míg Decebált elhagyták szövetségesei, sőt nemzetének egy része is, úgy, hogy csak a jobb kis töredékével szállott az áldatlan harcba, melyben győznie nem, csak buknia, halnia lehetett. A császár nyomról nyomra haladva, karddal vívott meg minden talpalatnyi földet, majd áttörve a Vaskapun (Hunyad vm.) ismét kitzte sasait Sarmizegetusa tornyaira. Ezzel vége volt a harcnak, és Decebál, hogy elkerülje a megalázó fogságot, s talán, hogy megrövidítse szeren-

csétlen népének haldoklását, öngyilkos lett, és levágott fejét büszkén mutatták meg Traján testőrei (praetorianusok) az örömrivalgó harci népnek.

A császár erre oly fényel ünnepelte meg diadalmenetét, milyent Róma, a legnagyobb tökéletességre fejlett pompához szokott császár-város se látott még.

Trajánt a római tanács (senatus) «dáciai» (Dacicus) névvel tüntette ki, s a Traján-téren (Forum Traiani) fölállította az alapjától esücsáig 38·2 m. magas, domborművekkel borított óriás fehér márvány-oszlopot (Columna Traiana).* E fényes emlékek kedvezett az idő, s még ma is hirdeti a legnagyobb caesar dicsőségét. Márványba vésett képtára ez oszlop a birodalom két legnagyobb, dicsőséggel befejezett háborújának, és csoportozatainak a művész nagy közvetlenséggel, hatalmas erővel jeleníti domborművilag a rémes élethalálharc egész lefolyását. Látjuk a hatalmas római tábor megindulását, Traján sze-

* Traján oszlopának alapja.

DECEBAL BÉKÉT KÉR. (A Traján-oszlopról.)

DECEBAL ÖNGYILKOSSÁGA. (A Traján-oszlopról.)

mélyes vezetésével átkelni két hajóhídon; a császárt már ellenséges területen vezéréivel tartott haditanácsban, majd amint áldozatot mutat be. A csapatok tábort ütnek, megerősített táborokat építenek, erdőket irtanak, hogy a főtömegek akadály nélkül haladhassanak előre roppant hadikészleteikkel. Találkozunk a hosszú ujjasairól, bő nadrágjaikról könnyen fölismerhető dákok foglyokkal, kiket az előőrök kézrekerítvén, nagy örömmel visznek császári uruk elé. Látjuk a rómaiak és dákok szövetségeseit, a félig ruhátlan, csak füttykössel fegyverzett germanokat; a pikkelypáncélos jazigokat, a földig erő szoknyát viselő gyalog és lovas szarmata ijászokat, a Lucius Quietus mór sejktől vezérelt éjszakafrikai mauretánokat (Marokko), kik villámgyors lovakat épp úgy ülik, mint ami alföldi esikósaink; gyönyörködhetünk a jól fegyverzett dákok seregei, és a különféle fegyverzetű római, nehéz és könnyű gyalogság rendszeres fölvonulásában. Látjuk, miképpen állanak harci rendbe s törnek egymás ellen halálos tusát viva, melynek nyomában vérpatakok támadnak. A sebesülteket egyforma gondossággal ápolják mindkét részen.

A rómaiakat saját orvosaik köztögetik be. Ütközet, várostrom sűrű egymásutánban következnek, míg vége felé hajlik a vérszes háború, és a büszke Decebal, térdet, fejet hajtva, kér békét Trajántól. — A császár kegyelmes és megadja, mire Victória (a győzelem istennője) dákok fegyverekből rakott dicsőségoszlopok (tropæum) közt örökíti meg a rettenetes év történetét. Majd ismét megújul a harc, sokkal nagyobb elkeserődéssel.

DECEBAL FEJÉT BEMUTATJÁK A NÉPNEK. (A Traján-oszlopról.)

Egyik fél sem ad többé kegyelmet, a rómaiak kivégzik foglyaikat, a dákok kocsikerekekre feszítik őket, nejeik pedig égő fáklyákkal kínozzák halálra a szerencsétleneket.

A csaták sokkal nagyobbak, véresebbek, mint előbb, de mindig a sasok győznek, a várostromok egyre tartanak, és a legerősebb sziklafélszkek is kénytelenek megnyitni kapuikat.

Végre elesik az utolsó nagy erősség, ellenség kezére kerül a főváros, s a jobbak öngyilkosok lesznek. Végül a zárókép, melyen a legyőzöttek szomorú csoportját tüntették föl, amint háznépükkel elhagyják hazájukat! *Király Pal.*

RÉVAI MIKLÓS ÉLETE.*

„... Ha pedig a magyar nemzet elveszti nyelvét, maga is elvész.” *Révai.*

Az 1802. év novemberének 8. reggelén szép nap virradt a pesti egyetemre. Ezen a napon egy ötven éves pap lépett az egyetem dísztermében a szószékre, hogy elmondja egyetemi székfoglaló beszédét. Haja már őszbe vegyült, de kék szeméből nemes tűzlövellt ki, midőn bátran odavágta hallgatósága szemébe, hogyhát: «Nescimus hungarice!» Nem tudunk magyarul!

Révai Miklós volt ez, a magyar nyelvtudomány legnagyobb munkásainak egyike, aki, bár nem volt a csatatéren soha, hősi életet élt mégis, hiszen harcolnia kellett mindvégig sok szerencsétlenségével, számtalan ellenségével...

Ez a nagy tudós, a magyar nyelvtudományának ez a büszkesége, egy szegény eszmadriának

* Mutatvány szerzőnek «Révai Miklós élete» című könyvéből.

MEGERŐSÍTETT TÁBOR ÉPÍTÉSE. (A Traján-oszlopról.)

volt a fia. 1752-ben, február 24-én született Nagyszentmiklóson, Torontálmegyében. Az elemi iskolát és a gimnáziumot is a szegedi piaristáknál végezte el. Az iskolában feltűnt nagy tehetsége és éles esze. Tanárai mind igen szerették, de köztük mégis feltűnően sokat törődött vele Karaba Ágoston, aki őt a versírásra is buzdította. Tizenhétéves korában, 1769-ben, maga Révai is tagja lett ama szerzetesrendnek, amelynek iskoláiban nekedett. Felvétette magát a piarista rendbe.

Mint szerzetes tanár sok helyütt tanított, 1770-ben Keeskeméten találjuk, majd Tatán, azután Veszprémben s később Nagykárolyban. Mély hazafiúi buzgalom járja át ebben az időben Révait. Valamit tenni akar, még nem tudja, hogy mit, de olyast, ami édes hazája dicsőségét fogja öregbíteni. Veszprémben régi neveket gyűjt és Ciceró munkáit olvassa s hazafiúi nemes érzése csak elmélyül.

Ez időtájt sokat foglalkozik a költészettel. «Elegiákat» ír, jobbadán alkalmi tárgyúakat. Nagykárolyban a Károlyi grófok igen pártolták és ekkor életének legkedvesebb célja az volt, hogy lehessen holtáig e grófoknak kedves embere, «a Károlyi Háznak őszült énekese.» A Károlyi grófoknak egyáltalán fontos szerepe van a Révai életében. Szerették ezt a fiatal, lelkes szerzetest és Révai is ragaszkodott e hatalmas és jóindulatú nagy urakhoz. Mind a két fél helyesen cselekedett. A Károlyi családra fényt áraszt ma is, hogy melengető jóakarattal fogadta azt, akiből később a legnagyobb magyar nyelvtudósok egyike lett. És Révai is jól járt. Lelke ekkor mély eszmékkel, nemes szándékokkal telt el. Elhatározta, hogy magyarrá teszi, anyanyelvünk megművelése által, az egész magyar tudományt. De e magasztos tervnek kivételéhez egy

kis világismeret is szükséges volt. A Károlyi gróf küldésére Bécsbe megy, építészeti tanulmányokra. Révai ugyanis eddig rajzot is tanított s egy rajzitanítói állás várt rája Nagyváradon.

Elment Bécsbe, hogy rajzolni tanuljon s megtanulta ott, hogy mennyire el van maradva a magyar nemzetnek műveltsége és tudománya. Akkoriban már Bécsben előkészítette a magyar királyi testőrség a magyar irodalomnak újjá születését. Lelkes buzgalma csak jobban meglegszik a testőrök nemes törekvéseinek láttára. S midőn a nagy bécsi könyvtár-

ban megismerkedik az irodalomnak és irodalmunknak régiségeivel, lelkében immár mély gyökerű elhatározás fogamzik meg: ezeknek az irodalmi régiségeknek búvárlása, megismerése lesz életének célja. Nyelvész lesz, aki életét édes anyanyelvünk tudományának, művelésének fogja szentelni.

Bécsből hazatérve valóban rajzitanító lett Nagyváradon. E szerény állás, amely voltaképpen egyáltalán nem felelt meg magasröptű lelki világának, nem sok örömet okoz neki. Enyhíti gyakran elötörő szomorúságait, hogy 1778-ban megjelenik első verses kötete a *Magyar Alagyáknak első könyve*. Révai ugyanis már 1773-ban kezdett verselgetni s mint költő is kora legnevezetesebbjei közé küzdötte fel magát.

De szép törekvései mihamar hozzá méltóbb állásba juttatják. Kinevezik a nagyváradi Akadémiára a filozófiának rendkívüli tanárává. Ám ez állásában sem maradhatott sokáig. Már ekkor bizonyosan érzi életének célját. Nyugtalan lelke abba az irányba vonzza, ahol anyanyelvünk művelésének szentelheti egész életét. Nagyváradtól búcsúzva szép latin nyelvű emlékbeszédet mond Mária

DÁK ASSZONYOK KÍNOZZÁK A RÓMAI FOGLYOKAT. (A Traján-oszlopról.)

Terézia felett, akinek halála akkoriban borította gyászba hazánkat.

Révai ismét Bécsbe megy és nevelősködéssel keresi kenyerét. Megint sokat jár a könyvtárba, ahol egy csomó kéziratot talál Faludi Ferentől. Elhatározza, hogy ezeket kinyomatja és egyáltalán régi munkákat s újabbakat is fog kinyomtatni. Szép tervét megint megzavarják életének hányattatásai. Ama grófi családnál, ahol nevelősködik, nem bánnak vele azzal a tisztelettel, amelyet ő joggal elvárhatott. Ezen amúgy is érzékeny természetű felháborodik s ez állását egy másik, magyarországi nevelői állással cseréli fel.

Itt is csak rövid ideig marad. Ismét Bécsbe kerül, majd meg Grácba, megint nevelőnek. Állását megint elveszti; de most már sorsa igen rosszra fordul. Grácban eladósodik s hitelezői még könyveit és iratait is elveszik tőle. Szomorú szívvel hagyja el szenvedéseinek e színhelyét s Pozsonyba megy 1783 végén.

Izgatásra, lelkesítésre termett lelke itt talál először olyan tért, amelyik neki megfelel. A legelső magyar ujságnak, a pozsonyi *Magyar Hírmondónak* lett a szerkesztője. Minden cikkét lelkes hazaszeretete hatja át és minden cikkén meglátszik egész munkásságának főcélja: a magyar nyelvnek kiművelése. De minthogy e célját lapjával nem tudta annyira megközelíteni, a menyinyire ő azt szerette volna, évközben megvált újságírói állásától.

Új terve támadt célja elérésére. Ha nem felelt meg az ujság, talán meg fog felelni egy tudós társaság, egy Akadémia. A Bessenyei nyomdokain ő is egy *Jámbor Szándékot* szerkeszt, amelyben egy tudós társaság alapításáért izgat. Át is nyújtotta ezt a császárnak. A császár a lelkes szerzetest kegyesen fogadta, de «egyeseeknek rosszakaratú főrekvése» a szép terv kivitelét megakadályozta.

1785-től 1786-ig Győrben találjuk Révait. Eleinte jó barátja, az ismert költő: *Rajnis József* osztja meg vele mindennapi kenyerét. Révai kiadja jóakaróinak és eszméi helyeslőinek költségén *Faludi költeményeit és prózai munkáit*, továbbá a *Költeményes Holmit* és saját *Elegyes verseit*. S mindezt a legszerényebb viszonyok közt teszi. Könyveit kell zálogba tennie, hogy éhen ne vesszen. Nem csoda, ha örömmel fogadja azt a hírt, hogy megválasztották Győrött rajztanítóknak.

Révainak már említett sikertelen akadémiai kísérlete nem csüggesztette el ezt a nagy szervező lelket. Révai tudta, hogy a magyar nyelv-

nek és tudományának kiművelését csak egy megfelelő tudós társaság végezheti el. Erős meggyőződését nem lankasztotta el a sikertelenség. Most már nagy mozgalmat szervez egy felállítandó tudományos akadémia ügyében.

S mikor tervét a bécsi udvar bizalmatlankodással fogadja, Révai készen van a megfelelő cselekedettel. A Helytartó Tanácshoz részletes előterjesztést ír, amelyben egész tervezetét elmondja. Részletesen kidolgozva, nyomtatásban is kiadja e tervezetet.

De a győri viszonyok mind nyomasztóbbak kezdtek lenni. Kicsinyes, közönséges emberek közt élt ez a nagy lélek. Csoda-e, ha nem szeretett köztük élni, ha minden gondolata az volt, hogy mint lehetne Győrtől megszabadulni? Valóságos üldözött ember lett, akinek nemcsak a város tanácsosaival s a polgármester családjával kellett vitát állania, hanem még a hajdúkkal is, kik nyíltan gúnyolták és gáncsolták.

Kétszer is pályázik a pesti egyetemi tanársághoz, mind a kétszer sikertelenül. Végső elkéserevésében már az a gondolat kél benne, hogy elhagyja hálátlan hazáját, hol egyik bajból a másikba esik.

De a sors e nagy veszteségtől megmentette a magyar nemzetet. Az esztergomi gimnáziumban megüresedik egy tanári állás és Révai ez állást megkapja. Végre-valahára olyan állásba jut Esztergomban, amelyik már lelke nagy törekvéseinek valamennyire megfelel.

Esztergomból áttették 1799-ben Komáromba. Itt meg a levegő árt egészségének. Bécsbe megy, hogy eddigi nyugdíját felemeltesse. Ez sikerül is neki és jó barátjához Paintner préposthoz tér pihenni. Innen Sopronba kerül, majd meg vissza Bécsbe. A könyvtárakban kutat, most már valamennyire megelégedett, de mégis fájdalommal látja, hogy neki a haza nem édesanyja, hiszen csak idegenbe juthatott nyugalmasabb napokhoz. Neki bizony a haza csak mostohaanyja. De ne higgyük, hogy itt valami különös jó dolga volt. Ám szerény lelke, amelynek annyi szenvedést kellett eltűrnie, már akkor is megelégedett volt, ha szükösen, de nagyobb zavarok nélkül megélhetett. A negyedik emeleten lakik, de megvigasztalódik, hiszen, amint egy barátjához írt levelében mondja: «Jobb úgy magasabban lennem, hogy közelebb érhessem a menyországot.»

Már-már azt hitte Révai, hogy e bolyongásainak csak a sír fog véget vetni. Irodalmunk nagy dicsőségére nem így történt a dolog.

Ez időben meghalt a magyar nyelvnek egyetemi tanára. A hivatottak szeme Révaira nézett, kiről tudták, hogy mennyit foglalkozott nyelvünk kérdéseivel. Voltak ugyan itt is ellenségei. De ezúttal győzött az igazság és a méltányosság. Harmadszor gondol Révai egyetemi tanárságra és harmadszor nem is hiába teszi. 1802. nyarán beiktatják Révait a pesti egyetemen a magyar nyelv és irodalom rendes tanárává és ugyan-ezen év őszén tartotta meg székfoglaló előadását.

Most aztán lázas szorgalommal fog hozzá Révai régi irodalmi terveinek és munkáinak kiadásához. 1803-ban megjelenik az *Antiquitates* című könyve. S ugyancsak ebben az évben jelenik meg először a híres *Grammatica Elaboratio Hungarica* két kötete. Amabban lenyomatta a Halotti Beszédet, a magyar nyelvnek legrégebb szöveges nyelvemlékét és meg is magyarázta 360 lapon. Ezeket a könyveket Révai latin nyelven írta, mert azt akarta, hogy így a magyar nyelvnek tulajdonságait és emlékeit egész Európában olvashassák és megérthessék. Akkoriban ugyanis minden művelt ember tudott latinul beszélni és írni.

Azt hinnők, hogy egyetemi állásával végre Révai olyan helyzetbe került, hogy zavartalanul, nyugodtan élhetett ezután már nagy munkáinak és terveinek. Bizony nem így történt. Mindössze 600, később 800 frt évi fizetése volt az egyetemen. Nagy volt akkor Pesten a drágaság, hiszen Révai olyan rendesen, pontosan élt, olyan szerényen költekezett, oly takarékos volt s mégis rászorult barátainak állandó segítségére.

Szomorú szívvel nézegettem a Magyar Nemzeti Múzeumban, Révai hátrahagyott kéziratok között azokat a leveleket, amelyek 100, 50, sőt 10 frtos küldeményekről, jobbadán alamizsnákról szólnak, (a derék Mártonfi püspök küldte legnagyobb részüket), amelyek nélkül el kellett volna pusztulnia. Szegény Révai! Pedig ilyen fényes állásban nem volt egész életében.

E bajkhoz járult sok mindenféle betegsége. Csoda-e, ha az a sok szenvedés megrongálta amúgy se valami kiválóan erős szervezetét? Mintha érezte volna, hogy nem sok ideje van már a munkára. Éjt-napot egygé tesz, újabb terveken és munkákon dolgozik. Megírja nyelvtanának mondatnani részét, szótárt akar szerkeszteni. A *magyar deátság*-ban valóságos összefoglaló irodalomtudományi munkát ír. «Alázatos segedelemkéréssel» fordul a magyar nemzethez, hogy megadja a költséget e munkák ki-

adására. Könyörög, rimánkodik s Pestmegye egy közgyűlésén szép összeget is irtak alá számára a megyei urak. De már ennek örömei nem járhatták át azt a szívet, amelyikben olyan ritka vendég volt az öröm. Emésztő munkásságában egyszerre csak összerogyott és 1807. április 1-én elszólította a halál tervei, munkái, könyvei közül. Április 3-án temették el s tanártársai és tanítványai szomorú szívvel kísérték el utolsó útjára. Emlékének dicsőségére gránitoszlopot emeltek szülővárosában, Nagyszentmiklóson. 1893. augusztus 25-én leplezték le ezt a Révai emlékoszlopot a Magyar Tudományos Akadémia és a Kisfaludy-Társaság képviselőinek jelenlétében.

Költői lelke érezte, hogy dicsősége csak halála után fog következni. Jól tették hát, akik rávésették e szoboremlékre a költőlelkű tudósok önmagáról szóló jóslatát:

*Ha majd a megújult Haza tisztelni fogja Nyelved
fenntartásáért eleget szenvedett Mártiraid, már előre
vigasztalódok benne, hogy engem is azoknak szá-
mokba helyeztet.*

Rubinyi Mózés.

A CIRKUSZ-KIRÁLY.

Írta Krúdy Gyula.

3

Miklós pedig komolyan azt gondolta magában, hogy mindenki el fog menni, csak ő lesz az egyetlen, aki odahaza marad. Hiszen nem léphet a porondra, amikor ott lesz valamennyi ismerőse. Habár a fekete selyem álarc, amelyet Mary-Mary asszony nyomban ebéd után megvarrt, eltakarja arcát, de azért mégis csak lesz valaki, aki megismeri, például édes apja vagy János öccse.

Búgó Pál uram éppen akkor érkezett meg növendékével. Béla raccsolva újságolta:

— Valami kóbor komédiás-csapat ütötte fel sátrát a korszámban. Mi már láttunk különbet is. Nem vagyunk kíváncsiak ezeknek a csepürágóknak a kőcevére.

Miklós titokban összeszorított ököllel hallgatta, hogy beszél Vinezhidy az ő barátairól, a kiváló művészekről.

Búgó uram mély basszus hangján közbe dörögött:

— Senkit sem lehet látatlanban elítélni. Hátha ezek is olyan ügyesek, mint a pesti művészek? (Búgó Pál nem is hihette, hogy milyen nagy hálára kötelezett valakit ezzel az ártatlan megjegyzésével.)

— Ugyan, nevelő úr, hát nem tudja, hogy Makó nagyon messzire van Jeruzsálemtől? — kérdezte arcfintorgatva Béla.

Így közeledett az est. Miklósnak Burberry úrral történt megállapodás szerint már előadás előtt a cirkuszban kellett volna lennie, hogy fel-

próbálja öltözetét, de nem mert elmenni hazulról, mert édes apja le nem vette róla a szemét.

Végre elindultak a cirkuszba. Mártonfalvi bácsi ment elől, nagy büszkeséggel lépett a pénztárhoz, ahol a sárgahajú asszony árulta a jegyeket.

— Kérek vagy egy tucat bilétát, — mondta Mártonfalvi bácsi, elővéve erszényét.

Lefizette a jegyek árát és a társaság bevonult a ponyvasátorba. Persze Vinczehidy Béla is eljött Bűgő urammal.

Az öltöző felől vig zene hangzott.

Miklós hátraosont a sátor mögé és kíváncsian nézett be a ponyva nyílásán. A vöröshajú cirkuszi szolga játszott ott egy rengeteg nagy verklint és széles arca úgy vigyorgott, mintha ő mulatott volna legjobban a százszor hallott nótákon.

Viktor észrevette Miklóst és behívta az öltözőbe.

Ott nagy felfordulás volt. Burberry uram vörös frakkban és combig erő lakk-eszizmában rohant jobbra-balra és oly izgatott volt, mintha legalább is egy száz tagból álló cirkusz-társaságnak lett volna az igazgatója.

A hét éves csodagyermek a földön ült, épp a haját sütötte. Viktor ezüstszínű trikóban volt és csak ilyenkor látszottak lábának és karjának kifejtett izmai.

Gusztáv úr már befehéřítette arcát és felvette bő ruháját, amelyen hátul egy számárfő volt látható. Nem szólt semmit; szomorúan támaszkodott egy karóhoz, mintha a világi mulandóságon gondolkodnék. Miklós meg nem állhatta, hogy el ne nevesse magát a szomorú bohóc láttára.

A sátor egy rekeszében ott voltak a paripák. Mindössze két lova volt Burberry Cæsarnak, egy pej meg egy sárga. Rájuk nem lehetett volna ismerni, hogy ezek tegnap a nagy panorámás kocsit húzták és porosan, piszkosan baktattak az országúton. A vöröshajú cirkuszi szolga fényesre, simára kefélte szőrüket és befonta sörényüket. A diszes, ragyogóra súrolt acél szerszámot már feltették a lovakra, a széles párnát is hátukra erősítették.

Viktor fekete trikó-nadrágot és inget vett le egy szőgről.

— Ezt vegye fel, — mondta. — Ha ugyan kedve van!

A fekete trikó-ingbe aranyesillagok voltak hímelve és megfeszült Miklós mellén.

Miklós csodálkozva nézte meg magát egy piszkos kis tükörben. Soha sem hitte volna, hogy a ruha annyira megváltoztassa az ember külsejét. Roppant könnyűnek, fürgének érezte magát a testéhez simuló ruhában. Burberry úr, aki hosszú sarkantyújával minduntalan megakadt a ponyvában, elismerőleg bólintott:

— Egészen jól van, fiatal barátom!

Így szólt és tovább rohant fel s alá a sátor ama szűk rekeszében, amelyet öltözőnek neveztek. Odaugrott egy nagy dobhoz és háromszor

beleütött a bombardóba és ugyanakkor egymáshoz verte a réztányérokat. Aztán egy csengőt rázogatót nagy hevességgel, miközben még az istállóknak nevezett rekeszbe is bedugta fejét, hátha rejtőzik ott valaki, aki nem hallotta a csengetyű szót. Ott csak a lovak kapálták türelmetlenül a földet, a többi művész már mind helyén volt.

Burberry úr rákiáltott a vigyorgó cirkuszi szolgára:

— Sam! — mondta és Katinka János rögtön megértette, hogy ez az előkelő megszólítás őt illeti. Nyomban odaugrott és felségítette Burberry urat az egyik ló hátára, míg Viktor tovább forgatta a verklit.

A függönyök szétnyírtak és Burberry Cæsar pej lován, magas kalapját kezében tartva a porondra lovagolt. Nyomában Gusztáv úr, aki egy óriási saltó mortálét vetve, repült ki a függönyök mögül.

A vöröshajú még nagyobb kedvvel forgatta ezután a verklit és Viktor hamarosan egy sárgagombos, kávébarna frakkot kapott magára, mert odakivülről már hallatszott a Gusztáv úr kiáltása:

— Istállómester úr! Hollá! Istállómester úr! — kiabált Gusztáv úr és Viktor kirohant a porondra.

Elváltoztatott, mely hangon kérdezte:

— Miféle láрма ez?

— Hát kérem, a direktor úr azt mondta nekem, hogy én nem tudok olyan sebesen futni, mint az ő pejő lova. Fogadtunk egy hordó sörben.

— Vigyázzon, Gusztáv úr, mert elveszíti a fogadást. Az a pejő nagyon jól fut.

— No hát majd meglátjuk, — erősödött a bohóc. — Hé, karmester úr, valami vígat tessék játszani!

A verkli elhallgatott, hogy aztán újra meginduljon.

A verseny megkezdődött. A publikum tapsolt, mert a bohóc megnyerte a fogadást. Gyorsabban tudott körben futni, mint a pej.

Burberry úr berobogott a szétnyitott függönyök között. Könnyedén leugrott a lóról, mert odakünn még mindig tapsoltak és hetykén kilépett a közönség elé, hogy meghajtsa magát. Miklós csodálkozva tapasztalta, hogy a vastag, kövér emberke, aki máskor olyannak látszik, mintha hordó nagyságú fejét se bírná vállán cipelni, milyen fürgén, könnyedén ugrál, mozog, midőn a tapsot hallja.

Csakhamar Gusztáv úr is bejött bohóc-sapkájában rézpénzt csörgetve, amit a tapsoló publikumtól szedett össze. A rézpénzt odaöntötte a csodagyermek kötényére, aztán ismét szomorúan vetette hátát a sátorfának, mintha a világon semmi sem érdekelné.

Ezalatt Mary-Mary is eljött a pénztártól és a sátor egyik rekeszében felöltözött rózsaszínű ruhába és haját mindenféle szalagokkal ékesítette.

Most ő volt a soron.

Burberry úr ismét izgatottan rohant fel-alá egy darabig, míg megtalálta a csengetyűt. A nagy dob puffogott, csörgött a réztányér és Mary-Mary, a «lég királynője» kézen fogva Miss Atalantát, a csodagyermeket, a porondra lépett és kecsesen meghajította magát. Gusztáv úr, mintha csupán ebben a percben tért volna magához gondolataiból, lehetőleg még nagyobb bukfencet vetve, repült ki a függönyök között. Viktor is kiugrott sárgagombos frakkjában és a verkli ismét megszólalt.

Miklós egy ponyvasasadékon át nézte, hogyan húzzák föl a sárgahajú asszonyt a magasba, ahol a hinták és kötelek lógtak. Mary-Mary övén egy karikába fűzött kötél függött. Abba kapaszkodott a fogánál fogva a hét esztendő csodagyermek. Így értek föl a magasba, ahol a trapéz és a kifeszített köteleken különböző mutatványokat végeztek. Miklós csak a Viktor aggodalmas arcát nézte folyton, ki egy percig sem vette le a szemét a magasban levőkről. Édes anyja és kis húga lebegtek ott ég és föld között. Egy elhibázott mozdulat és mindketten összezúzott tagokkal, holtan terülnek el a földön.

Vége lett ennek a mutatványnak is. A közönség tapsolt és Gusztáv úr újra összegyűjtötte az apró pénzt bohóc-sapkájában.

A következő szám Viktoré és a csodagyermeké volt. A vöröshajú fiatal ember elővezette a két lovat és az egyiknek hátára felkúporodott a csodagyermek, a másikkra Viktor ugrott fel. Burberry úr hosszú ostonnal kezében állott meg a porond közepén, míg a bohóc mindenféle arfintorgatásokat csinált a háta mögött.

Ennek a számnak is vége lett.

Újra csöngetés.

Burberry úr nagy lakk-eszizmában lép ki a porondra, meghajlja magát és így szól:

— Nagyérdemű közönség. A most következő szám egy kiváló vendégművészé. A vendég ismeretlen akar maradni és ezért álarcban lép a nagyérdemű közönség színe elé.

Odabenn Mary-Mary felszólítja Miklós arcára a selyem álarcot, a nagy dob buffog és a függőnyt szétrántja Gusztáv úr.

Viktor gyöngéden hátra vágja:

— Bátorság, fiú! — súgja.

És Miklós kiugrott a megvilágított porondra. Az álarc alól csak azt látja, hogy mindenfelől kíváncsi szemek szegeződnek feléje. Ott látja ülni ősz apját az első sorban. Mellette Mártonfalvi bácsi dömöszköli a pipáját. Bűgő Pál uram hosszú Ádám-csutkás nyaka magasán mered ki az emberfők közül. Vinczehidy felteszi félszemére az üveget és Jánosnak lángbaborul az arca. Ó talán rögtön sejtette, ki legyen az az álarcos vendég.

A zene megszólal és Viktor sárgagombos frakkjában a függönyök mögül kiugrik. Megfeszíti a hosszú kötelet, amelyen Miklós macska-ügyességgel mászik fel. Már odafönn van a trapéz

és leng a hinta, recsegnek ropognak a kötelek, odalenn a közönség megfeszített figyelemmel nézi a vakmerő tornász lendüléseit. Mintha a biztos földön járna, úgy mozog, repül, ugrik a magasban. Viktor odalenn tartja a kötelet és egy percig sem mozdul el onnan. Gusztáv úr is abbahagyja mókáit, amelyekkel a közönséget meg szokta nevetetni. Burberry úr sarkantyús csizmájában kiáll az öltöző elé és onnan nézi az «idegen fiatal ember» ügyeskedését.

A fekete álarcos tornász megpihen a trapézon. Kis fehér zsebkendőt vesz elő és azzal törli le az arca verejtékét.

Most újabb mutatvány következik. Nagy lendüléssel át kell repülnie az egyik trapézzól a másikkra. Körülbelül két ölnyi távolságban függ egymástól két trapéz. A fekete álarcos nagy erőfeszítéssel lendíti meg a hintát. Recsegnek ropognak a kötelek és a póznak ingadoznak.

Ebben a válságos pillanatban Burberry úr halk hangon odaszól a bohóchoz:

— Gusztáv úr, félek, hogy már régi az A. trapéz kötele!

A bohóc felelet helyett legyint kezével és tovább bámúlja a légtornászt.

A légtornász ebben a pillanatban eleresztette kezével az egyik trapézt és nagy ívben röpült a másik trapéz felé. Elkapja kezével és tovább lendül a levegőben. Ebben a szempillantásban egy kis recsenés hangzik, a kötél elszakad és a légtornász mint a puszkagolyó repül lefelé.

Egy szempillantás volt az egész.

Gusztáv úr elbődült, mint a vadállat. Óriási szökkenéssel, kiterjesztett karral rohant a lezuhanó légtornász felé. Viktor ugyanezt cselekedte és kiterjesztett karja találkozott a bohócéval.

De bármilyen izmos karjaik voltak, a lezuhanó mégis a földre esett. Csak a zuhanás erejét mérsékelték a kiterjesztett karok.

Elterült a földön.

A cirkusz közönsége halotti némasággal bámulta egy percig a földön elnyúló alakot, aztán felugráltak az összetakolt padokról.

Burberry úr leghamarább nyerte vissza a hangját:

— Vízet, te kötnivaló, legutolsó szolga!

A vöröshajú, ki a függönyök mögül mitsem látott, még forgatta egy darabig a verklit, csak a Burberry úr kiáltására hagyta abba a muzsikát. Felkapott egy nagy vödör vizet és kirohant a függöny mögül. A fekete trikós mellett már akkor térdepelt Viktor és Gusztáv úr. De Kászoni János is kiugrott a porondra és odarohant a fekvő tornász mellé.

— Vízet! — üvöltött Gusztáv úr.

Elkapta a vöröshajú kezéből a vödört, míg Viktor selyem álarcától szabadította meg Miklóst. A bohóc végig öntötte a hideg vízzel és Miklós erre rögtön talpra ugrott. Szédülve, támolyogva nézett körül.

— Fiam, szerencsétlen fiam! — kiáltotta meg-

rendülve az öreg Kászoni Mihály. Mártonfalvi bácsi meg ijedtében elejtette tajtékpipáját.

A közönség felugrált.

— A Kászoni fia! — kiabáltak jobbról-balról.

— Nincs semmi bajom! — szólt most erős hangon Miklós.

Burberry úr vörös arccal ordította:

— Mindenki maradjon a helyén! Nincs semmi baja a művészeknek!

— Művész a vakapád, te rongyos komédiás! — dörmögte Mártonfalvi bácsi. — Ide hozzám, Miklós fiam!

Miklós Viktor karjára támaszkodva bement az öltöző függönyén. Egy kis zsibbadástól eltekintve, nem volt semmi baja.

Mártonfalvi bácsi, aki a kétségbeesett Kászoni Mihállal utána ment, hitetlenül csóválta a fejét.

— Még csak a lábadat sem törted volna el? — kérdezgette.

Búgó Pál uram, aki valamennyiök feje felett nézte a vetkőző Miklóst, meglegedetten dörmögte:

— Jó magyar csontú gyerek ez! Valami göthös német ott maradt volna holtan.

Janesi pedig könnyes szemmel ölegette a bátyját.

— Én tudtam, — rebegte, — hogy te vagy a fekete álarcos.

— Hát akkor mért nem mondtad mindjárt? — fordult hozzá haragosan édes apja. — Jó testvér vagy te is! Miattad ugyan kitörhetné szegény Miklós a nyakát!

János lesütötte a szemét. Megszokta már, hogy bátyja csinytevéseiért ő lakoljon.

Miklós közben felöltözködött, Kászoni Mihály pedig Burberry igazgatóhoz fordult:

— No, hogy önöket se érje semmi kár... Az elszakadt kötélért! — mondta és egy bankjegyet vett elő a tárcájából.

A jeles igazgató azonban méltóságteljesen egyenesedett ki:

— Uram, engedelmet! Én tartozom az ön fiának hálával és tiszteletdíjjal, amiért fellépésével kiválónak tette a mai előadást.

— Az már igaz! — dörmögött Mártonfalvi bácsi. — A többi numerus nem ért semmit. Csak a Miklós mutatványa volt az igazi. Hátha még előbb tudtuk volna, ki rejtőzködik az álarc alatt! Dehogyan engedjük volna fel oda abba a rémítő magasba! Az udvaromból is kivágotom mindjárt holnap a vén eperfát. Nehogy még onnan is lepottyanjon az én kedves kis öcsém.

Miklós elbúcsúzott Burberry úrtól.

— Mi holnap tovább megyünk, — jelentette ki a direktor úr. — Művész hazája széles e világ.

Miklós megölelte Viktort.

— Isten áldjon meg, kedves Viktor. Ne feledd meg rólam. Én mindig emlékezni fogok rád.

Viktor ezt súgta a Miklós fülébe:

— Te pedig tanúlj! Látod, a művész-élet nem ér semmit.

Gusztáv úr lelkesen szorította meg Miklós kezét:

— Nem baj az a kis esés! Nem is igazi légtornász, aki néha-néha le nem bukik. Csak folytassa tovább. Én mondom, az öreg Stiglicz Gusztáv, hogy magából még valamikor cirkusz-király lesz.

Miklós még elbúcsúzott a sárgahajú asszonytól s a csodagyermektől is. A vöröshajúnak egy pénzdarabot nyomott a kezébe, de az nem viogyorgott szokása szerint, hanem szomorúan jegyezte meg:

— Azt hittem, hogy mindig velünk marad ifjú uracsám. Kár, hogy elmegy.

Miklóst ezután nagy diadallal kísérték haza hozzátartozói. Még Vinczehidy Béla is elfelejtett ezen az estén gúnyolódni. Búgó Pál uram nem győzte eleget hangoztatni:

— Ha ilyen csontja lett volna mindig a magyarnak, mint amilyen Miklósának van, soha sem vert volna meg bennünket se török, se muszka.

Másnap, midőn kiderült, hogy Miklósnak csakugyan semmi baja sincs, édes apja behívta szobájába és nagyon megkorholta. Sokáig beszélt a Miklós szívére és végül Miklós sirva ígérte meg, hogy kiveri fejéből a bolondos ábrándokat s ezután tanulni fog.

— Helyes, — mondja az öreg Kászoni. — Én hiszek neked és kívánom, hogy minden úgy sikerüljön neked életedben, mint amilyen becsületes és tiszta most a szándékom. Holnapután indulok Debrecenbe. Meglátjuk, mennyire vagy ura szavadnak.

Miklós teljesen magába szállott az atyai intelmekre. Elhatározta, hogy úgy fog cselekedni, ahogyan atyja kívánja.

Hogy szándéka komolyságát bizonyítsa, többé egyetlen kerítésen sem mászott keresztül, de még a házba se járt be ezentúl az ablakon, hanem az ajtón.

Vinczehidy Béla meg is jegyezte csakhamar: — A bátorság sem tart örökké. Egyszer kell leesni az embernek, hogy azontúl gyáva legyen. Búgó úr nem emlékszik melyik remekíróban olvastuk ezt.

Búgó Pál szórakozottan felelt:

— Azt hiszem sehoh. Mert én azt tartom, hogy minél többször esik el az ember, annál könnyebben áll megint a talpára. A veszélyek és bajok edzik meg a férfit.

Mártonfalvi bácsi, aki ezt a beszélgetést végighallgatta, bólongatva szólt közbe:

— Igaza van, Búgó öcsém! A nagy megpróbáltatások, küzdelmek olyan hatással vannak a férfi jellemre, mint a vasra a tűz. Acéllá keményítik. Szuronyt szegez és előre! mondta hajdani dicső tábornokunk, Damjanich a harc hevében. Az életben is úgy van: csak bátran, félelem nélkül előre!

(Folytatása következik.)

CZECZ JÁNOS.

(1822—1904.)

A szabadságharc egyik jelese, Czecz tábornok körülbelül másfél hónappal ezelőtt hunyta le örökre szemét, messze idegenben, Dél-Amerika földjén. Mikorra a szomorú hír hazánkba eljutott, akkor már a jeles hadvezér pihenni tért övéhez. A dicső harcoknak ma már csak egy tábornoka él: Görgei Arthur.

Czecz János Gidófalván született 1822-ben, jó módú örmény szülőktől. Szülei a bécsújhelyi katonai akadémiába adták, ahonnan húsz éves korában mint hadnagy került ki. Az ifjú hadnagyot a vezérkarba osztották be. Itt érte őt a magyar szabadságharc kezdete. Csakhamar a magyar hadügyminiszteriumban találjuk. Egy körút alkalmával azután kiváló katonai és szervező tehetségeinek oly fényes jeleit adta, hogy Mészáros fölhívta rá Kossuth figyelmét, aki Czeczet Erdélybe küldte tábornoki főnökné.

Nem sokáig késett Czecz tábornoki kinevezése sem. Ugyanis 1849 március 11-én a Bem és Czecz parancsnoksága alatt a csapatok elszánt rohammal bevették Nagy-Szebent, amire az orosz Skariatinnak a vöröstoronyi szoros felé kellett menekülnie. E győzelem után Kossuth megbízta Czeczet, már mint kinevezett tábornokot egy 30,000 főnyi tartalékhadsereg szervezésével, mely feladatának az ifjú tábornok oly fényesen megfelelt, hogy ezzel a hirtelen összetoborzott s bizony nem a legfegyvelmezettebb erővel bámulatraméltó dolgokat tudott művelni.

A világsi fegyverletétel után megfordult Németországban, Francia- és Spanyolországban, majd onnan Dél-Amerikába ment.

Czecz János 55 esztendővel ezelőtt hagyta el hazáját, a hontalanság útja elvitte a messze világrészebe, s ott is újabb dicsőséget és tiszteletet szerzett a magyar névnek. Előkelő műveltségű ember volt, képzett katona, jeles hadi mérnök, a tudományok sok ágában jártas. Nemesak a kardot tudta jól forgatni, hanem a tollat is.

Az elhunyt 48-as tábornok arcképét mai számunkban bemutatjuk.

HALLANAK-E A VÍZIÁLLATOK?

A víziállatok hallóképességéről igen érdekes felolvasást tartott a múlt évben Lang, zürichi természettudós. Ennek a jeles értekezésnek — mely e kérdést a tudomány legújabb világításá-

1902. évi buenos-ayresi fénykép után.

CZECZ JÁNOS.

ban mutatja be — rövid foglatatát alábbiakban közöljük.

A másodrendű víziállatok, tehát azok, melyek ősei eredetileg szárazföldi állatok voltak, minden kétséget kizárólag hallanak. Ezek között a víziállatok között látunk emlősöket, csúszómászókat és kételtűket.

Másképpen vagyunk azonban az elsőrendű víziállatokkal (*autochtonok*) a halakkal, rákokkal, mohaállatokkal és a karlábúakkal (*molluszkoidéak*). Általánosan elterjedt az a vélemény, hogy ezek az állatok is hallanak — sok iskolakönyv

is ezt a nézetét vallja, — de a tudománynak még nem sikerült ezt a föltevést bizonyítani.

A természettudomány, kiváltképpen az állattan homályosabb, rejtettebb kérdéseinek megfejtése azért okoz olyan nagy nehézségeket, mivel az ember még nem ismeri az állatok lelki világát. Így azután könnyen meg fogjuk érteni, hogy az érzékszervek szerepét annál nehezebben tudjuk megmagyarázni.

Ez állatoknak nagyjából olyan hallószervük van, mint az embereknek. E hallószerv működéséről semmi biztosat nem tudunk, hisz az emberi fül szerepe is a tudomány meg nem oldott kérdései között foglal helyet. A kérdés ugyanis az, vajjon csak a csiga a hallás szerve, vagy a fül más része is. Azt a nézetünket, hogy csak a csiga a hallás szerve, megdönti az a tény, hogy vannak olyan állatok, melyeknél a csiga teljesen hiányzik; ilyenek például a halak. De a csiga meg nem létéből nem szabad a hallás hiányára következtetnünk. Valószínű, hogy itt más hallószervvel állunk szemben. Hisz tudjuk, hogy mily különböző úton éri el a természet ugyanazt az eredményt! A legnagyobb bizonyosság szerint azok az állatok hallanak, melyeknek hangjuk is van.

Az ember azt hihetné, hogy kísérletek által könnyen be lehet bizonyítani, vajjon hullanak-e az állatok, vagy sem. De az állatoknak a hanghullámokra való reagálása nem biztos bizonyítéka a hallásnak. Nem biztos, mert először nem ismerünk olyan önkénytelen visszahatást (reaktiót), melyet hanghullámok idéznek elő és másodszer a hanghullámokat nem csupán a hallószerv fogja fel.

Ha pl. egy húron végig húzzuk a vonót, akkor halljuk a hangot, látjuk a hullámzást és esetleg érezzük a rezgést (a nagybőgőn való játszaskor szinte érezzük, hogy az egész szoba rezeg). Ha tehát valamely állat a hangot észreveszi, úgy ez az észreveszés füle, szeme vagy tapintása által történhetik meg.

Kísérletek alkalmával az állatot megfosztjuk szemvilágától s így már a három érzékszerv lepadt kettőre, de a tapintás szerve még mindig meg van. S így a hanghullámokra való reagálás valóban nem bizonyítéka a hallásnak.

Mindezek ellenére is sokáig azt hitték, hogy a víziállatok hallanak. Nevezetes ezen a téren *Heisen*, ki valószínűvé tette a rákok hallásáról való elméletét. Sokkal előbbre vitte e kérdést *Delage* s a legújabb kutatók *Verworm*, *Engel-*

mann és *Chun* is érdemeket szereztek e téren. Az elsőrendű víziállatoknak *tájékozódószervük* és *egyensúlyszervük* van; ezeket neveztük mostanáig hallószervnek. Nem mondtuk ezzel, hogy hallószervük nincsen, de kimutatni azt még nem tudjuk.

Igen valószínűtlen ezek után, hogy a rákok és a halak hallanak. Legfeljebb érzik (s nem hallják!) a rezgéseket. De hát hogy magyarázzuk meg azt, hogy a halakat az etetésre harangszóval hívjuk? *Kreidl* és *Exner* bizonyították, hogy a halak nem hallják a harangszót, hanem meglátják a közeledő halászt, vagy megérik a föld megrezzenését lába dobogásától. Ha a megfigyelő zajtalanul közeledik a parthoz s elrejtve húzza meg a harangot, akkor az állatok az észreveszés legesekélyebb jelét nem mutatják.

Mindezeket összefoglalva igen valószínűtlen az a feltevés, hogy a víziállatok hallanak s ha a halak észre is veszik az egyes hangokat, akkor sem hallószervük, hanem a tapintás szervével rokon *rezegtetőszervük* által vesznek arról tudomást.

AZ ISKOLA VILÁGÁBÓL.

Október 6. Az aradi vértanúk halálának évfordulóján középiskolánk önképzőköréi is megemlékeztek a gyászos napról. Sok helyen díszgyűlést tartottak s azokon méltatták a nagy hazafiak hősiességét.

A karcagi. ev. ref. gimnázium nagyszámú közönség jelenlétében emlékezett meg az aradi vértanúkról. Szavalt *Zelovics Kálmán* VI. o. t., felolvasott *Garzó György* tanár úr, szavalt *Marhács Géza* VI. o. t., énekelt az ifjúsági énekkar (Nyugosznak ők, a hős fiak... és Hazádnak rendületlenül). — *A csurgói ev. ref. főgimnázium* «Csokonai önképzőkör»-e október 6-án gyásznapélyt tartott a következő műsossal: Himnusz, énekelt az ifjúság. Meguyító beszéd, tartotta dr. *Horváth József* tanár úr. Szavalt *Bozsay Gyula* VIII. o. t. Ünnepi emlékbeszéd, tartotta *E. Szabó Dezső* VIII. o. t. Szavalt *Guricsky N.* VIII. o. t. Szózat, énekelt az ifjúság.

Önképzőköri tudósítás. *Atemesvári áll. főgimnázium* «Arany János-önképzőkör»-e szeptember 17-én tartotta alakuló gyűlését *Péterffy Béla* vezető tanár úr elnöklése alatt. A tisztikar következőképp alakult meg: Elnök *Nedelkó Miklós* VIII. o. t., titkár *Szekeres László* VIII. o. t., főjegyző *Kiss Zoltán* VIII. o. t., pénztáros *Haász Aladár* VIII. o. t.

VEGYESEK.

Japán szóképzés. Egy német nyelvtudós, ki mostanában érkezett vissza a hazájába Japánországból, érdekes cikket írt egy berlini folyóiratba a japán szóképzésről. Idegen szót a japán nyelvben meg nem tűr, még olyan latin vagy görög szavakat sem, amelyeket minden nemzet elfogadott, hanem minden új képzet megjelölésére új szót csinál, még pedig rendszeresen körülírás és összetétel útján. Ilyen módon

a japán nyelv, amióta a szigetország a modern haladás számára megnyílt, tömérdek új szóval gyarapodott, mert rengeteg sok új dolognak, fogalomnak kellett nevet adnia. A japán szóképzésnek néhány példáját felsorolja a német tudós. A fonográfot a japán nyelvben *eszküonki*-nak hívják. Ez három szó: az összetétele és szó szerinti fordításban *hang-tartó-szekrény*-t jelent. A *torpedó* neve japánul *suirai*, magyarul: *tengeri villám*. A tengeri fényjelző-készülék japán neve *sukinsingó*, ez is összetett szó: *fény-zászló*-t jelent. A német tudós nagy dicsérettel szól az új japán szavak találó és kifejező voltáról.

A táviró Japánországban. 1868-ban történt először, hogy az európai vezető államok fölhívták Japánországot figyelmét a táviró nagy fontosságára. E fölszólításra már a következő évben össze is kötötték Tokiót Jokohamával. Azonban később sem a kormány, sem a nép részéről nem mutatkozott az intézmény iránt nagy érdeklődés, míg aztán az 1875. évben a szacumák ellen viselt véres háború kioktatta őket a táviró nagy fontosságáról. Az 1878. évben már ki is terjesztették a táviró-állomásokat annyira, hogy még ugyanez évben Japánország a nemzetközi táviró-hálózatba is bekeleült. Ekkor a kormány a távirót egy részvénytársaságnak adta át kezelésbe. 1884-ben már a legkisebb községeknek is megvolt a maguk táviró-hivatala és ma már számtalan földalatti kábel segíti elő a japán táviró-intézményt. Így kábel van *lerakva Korea és Japánország között*. 1897-ben *Formosa* is bekeleült a hálózatba, míg később, a japán-kínai háború befejezése után *Khinára* is kiterjesztették. Az első évtizedekben kizárólag európai mérnökök végezték a táviró-felszerelés munkálatait, de most már maguk a japánok. Az anyag, amit használnak, ugyanaz, mint Európában. A drótot előbb vasból, később rézből készítették. 1873 óta egy külön gyárban csak *Morse* gépeket készítenek. Japánországban most 2500 táviróhivatal van, 30.000 km. hosszú táviróhálózat 135.000 km. hosszú dróttal. A tavalyi 1903-iki évben Japánországban tizenhatszáz millió sürgönyt adtak föl, míg hazánkban ugyanebben az évben tizennégy millió táviratot küldtek.

FEJTÖRŐ.

Algebrai kérdés:

Mekkorák oly derékszögű négyszög oldalai, melynek kerülete 252 m. és területe 3888 m²?
(*Nord Frigyes.*)

Történelmi kérdés:

Mi a neve annak a török vezérnek, aki 1877-ben öt hónapon át védelmezte Plevnát az oroszok ellen?
(*Imreh Béla.*)

Kocka-rejtvény.

A következő betűkből oly szavak alakítandók, melyek felülről lefelé és balról jobbra ugyanazt a szót adják.

á	á	á	á	g
m	ó	ó	r	
r	r	r		
s	v			
v				

Arckifejezés.

Férfinév.

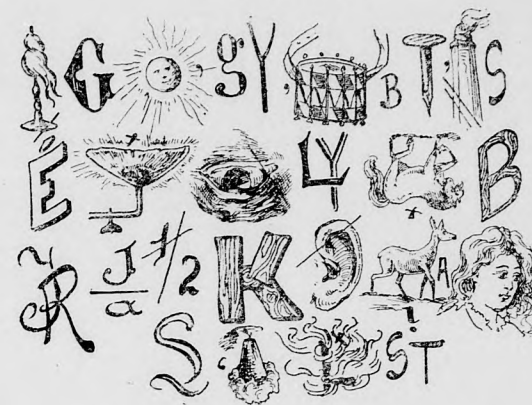
Hazánk egy folyója.

Varga szerszáma.

Egy betű.

(*Schandru Endre.*)

Képrejtvény:

Megfejtési határidő 1904 október 23.

1. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Számtani kérdés: A-nak van 102 juha. B-nek 34 juha és C-nek 17 juha. — **Történelmi kérdés:** Az a térítő Ausgar volt. — **Kockarejtvény:**

R	E	G	E
E	P	E	R
G	E	R	Ö
E	R	Ö	S

Képrejtvény: Sok ember csak a szemével lát, mivel szíve nincs.

Helyesen fejtették meg: Kósa Miklós, Schwarz György, Kürti Pál, Milutinovits Corinna, Wolf Tibor, Steltzer Lajos, Pecsénka Lajos, Mosonyi Róbert, Zettl Ágoston, Ungár Sándor, Neudörfer József, Weisz Sándor és Fülöp, Mészáros György, Brummer Imre, Leffler Béla, K. Tarsoly Gergely, Hossza József, Palágyi Sándor, Fellner Pál, Tuschák Imre, Reményi József, Gömöri Endre, Holbesz Aladár, Szabó Gyula, Schmidt Jenő, Kuzma Albert, Imre Lajos, Buding Gyula, Lechner Egon, Orbán Ferenc, *Rozgonyi Ottó*, Szőnyi Sándor, Paty Ferenc, Lengyel Ferenc, Kempfner Gyula, Sass Elemér, Braun Hugó, Bezerédj Tóni, Baron Andor, Kiss Miklós, Czilli Jenő, Lória Aladár, Fölföldy Sándor, ifj. Issekutz Aurél, Vértessy Ferenc, Havas Péter, Gólián Pál, Kálmán L., Singer Ármin, Radnai testvérek, Steiner Sándor, Grosz Pál, Kovács Lajos, Zwillingner József, Nord Frigyes, Stolez Dániel, Markbreit Zsigmond.

A kitűzött könyvjutalmat (*Gaal Mózes: Virág Palkó Rozgonyi Ottó* főgimn. V. o. t., budapesti előfizetők nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

L. V. (Pa. Remanencia). Azon a valóban sajnálatos helyzetben, melyről levelében megemlékezik, mi a legjobb akarattal sem változtathatunk. Az egyetlen dolog, amit tehetnénk, az volna, hogy az érdekelt szülők nevében egyenesen a minisztériumhoz fordulnánk; föltárnák a szomorú helyzetet és sürgősen kérnék, hogy a bajt orvosolja. Az ügy iránt való meleg érdeklődése arra mutat, hogy szívén hordja a nemzet fejlődésének, művelődésének az ügyét. — **M. R.** (Budapest). Arra a negyedévre (1904 július—szeptember) elő kell fizetni, ára 2 kor. 40 fillér. — **V. G.** (Pozsony). A jövő hónap

folyamán, de nem egészen bizonyos. — **Piscator.** 1. Állandóan a fővárosban tartózkodik. 2. Erre vonatkozólag nem adhatunk felvilágosítást. 3. Nem használjuk. 4. A magyar alexandrinus nem időmértekes, hanem hangstílyos versforma. Igaza van, hogy Arany János írta a legszebb alexandrinusokat. — **D. L.** (Ungvár). Annak az iskolának a címe a következő: Skultúra Lajos hibás beszédűek és dadogók intézete, Budapest, V. ker., Báthory-utca 20. — **Sch. J.** (Arad). Levelét átadtuk a kiadóhivatalnak. — **K. D.** 1. A lipseiek (Gottsched) és a svájciak (Bodmer) harcát a költői tehetség mi-voltának megállapítása, meghatározása idézte elő. Gottsched azt mondta, hogy a költészetet meg lehet tanulni, Bodmer és hívei pedig a költői képzeletet helyezték előtérbe; a képzelet (fantázia) alatt Bodmer, úgy látszik, a tehetséget értette. A Bodmer álláspontja természetesen sokkal helyesebb. 2. A pártoskodás közvetlen előidézője Milton «Elveszett paradicsom»-ának fordítása volt, melyet Bodmer prózában ültetett át német nyelvre. 3. A «Kritische Dichtkunst» négy kiadást ért meg. — **K. B.** (Tóvis). Jövő számunkban arról is hozunk cikket. — **N. F.** (Budapest). Kérdéseid közül válogatunk. — **K. Zs.** (Sepsi-Szent-György). Látatlanba nem

mondhatunk ítéletet. — **B. Gy.** (Maros-Vásárhely). Irjon a «Magyar Turista Egylet» titkári hivatalához (Budapest, IV., Aranykéz-utca); az szívesen felvilágosítjuk. — **W. S. és F.** (Budapest). 1. Nem lehet bészítia. 2. Bekötési táblát kaphat. Az ára 1 kor. kötetni. 3. Bekötési táblát kaphat. Az ára 1 kor. 60 fill. — **B. E.** (Szege) Mihelyt a jelzett előfizetők beérkeznek, a lapot fél évig ingyen fogjuk küldeni. Szíves fardozásáért fogadjuk köszönetünket. — **A. D.** (Buda-fáradozásáért fogadjuk köszönetünket. — **A. D.** (Buda-pest) 1. Nem lapunkba való. 2. Októberben jelent meg az új évfolyam első száma. 3. Már évek óta állandóan Budapesten tartózkodik. 4. Nem fogadjuk el. 5. Legközelebbi számunkban. — **Anonimus.** 1. Ha szavazattöbbséggel döntöttek, az elnök szavazata kettőt számít. 2. Legjobb lesz, ha belé nyugosznak, mert önöknek nincs igazuk. — **G. P.** (Nagyvárad) Küldjön be történelmi kérdéseket. — **K. L.** (Pécs) A rejtvényeket, melyeket közlésre szám, külön darab papírra kell leírni. A mostani nem közölhető. — **ifj. G. P.** (Selmecbánya) Előbbi üzenet önnök is szól. — **R. O.** (Budapest) 1. Mint lát-hatja, önt sem kerülte el a szerencse. 2. Megrendelheti a Franklin-Társulatnál. 3. Telkes Simon úr (Budapest, Attila-körút) szívesen felvilágosítja önt erről a kérdésről. **R. M.** Rejtvényeidet közöljük.

Magyar királyi államvasutak téli menetrendje.

Érvényes 1904 évi október 1-ső napjától.

A vonatok indulása Budapest k. p. udvarról.

Délétűt				Délután			
vonat-szám	óra	perc	nap	vonat-szám	óra	perc	nap
28	6 20	szv.	Triest, Nagy-Kanizsa	944	12 00	szv.	Kiskőrös
10	6 45	«	Bécs, Graz	8	12 25	szv.	(Győr, Bécs)
912	7 00	gyv.	Szabadka	310	12 35	«	(Szombathely)
302	7 10	«	Ruttka, Berlin	320	1 30	«	Hatvan, Miskolc
906	7 15	szv.	Belgrád, Brod	602 1)	2 00	gyv.	Gödöllő
			Gyulafehérvár	4	2 05	«	Arad, Bukarest 1)
			Nagyszéheny			«	(Bécs, Páris)
604	7 25	gyv.	Kolozsvár, Tóvis	504	2 15	«	(London, Fehring)
			Máramaros-Sziget			«	(Kolozsvár, Tóvis)
1302	7 30	«	Fehring, Graz	510	2 20	szv.	(Szatmár-Németi)
402	7 40	«	Kassa, Munkács	20	2 25	«	Szolnok
1508	7 50	szv.	Máramaros-Sziget	404	2 35	gyv.	Bécske
318	8 00	«	Kassa, Csorba			«	Kassa, Lemberg
			Gödöllő	904	2 40	«	(Bosna-Brod,
			Zágráb, Fiume,			«	Belgrád,
			Torino, Róma,			szv.	Konstantinápoly
			Pécs, Vinkovce	312	2 40	szv.	Hatvan
			Arad, Brassó			gyv.	(Pécs, Eszék,
606	8 10	szv.	Zágráb, Fiume,	1902	3 00	gyv.	Gyékényes
			Pécs, Brod	910	3 10	szv.	(Gyékényes)
1006	8 15	«	Munkács, Máramaros-Sziget	1022	3 20	vv.	Szabadka
408	8 35	«	Bécs, Graz	304	3 30	gyv.	Adony-Pusztaszabolcs, Paks
2	8 50	gyv.	Kolozsvár, Brassó	16	4 30	szv.	Ruttka, Berlin
			Máramaros-Sziget	322	5 20	«	Győr
506	9 00	szv.	Stanislaw	308	5 35	«	Gödöllő
			Ruttka, Berlin	508	5 45	«	Ruttka, Berlin
				314	6 25	«	Kolozsvár, Brassó
						«	Hatvan
				1004	6 50	gyv.	Zágráb, Fiume,
						«	Róma, Nápoly
						szv.	Máramaros-Sziget,
				1706	7 05	szv.	Stanislaw
				22	7 25	«	Bécske, Triest
				1008	8 30	«	(Zágráb, Fiume,
				1510	8 45	«	Pécs, Bosna-Brod
				502	9 15	gyv.	Kassa, Csorba
						«	(Kolozsvár,
				406	9 40	szv.	Bukarest, Stanislaw
				1304	9 40	«	Lemberg, Kassa,
				608	10 00	«	Máramaros-Sziget
				908	10 10	«	Fehring, Graz
						«	Arad, Brassó
						«	Belgrád, Eszék,
				12	10 30	«	(Bosna-Brod
				328	11 10	vv.	Bécs, Sopron
						«	Ruttka, Miskolc

1) Bezárólag november 15-ig, azontul csak Brassóig közlekedik.
2) Csak hétköznapokon közlekedik.

A vonatok érkezése Budapest k. p. udvarra.

Délétűt				Délután			
vonat-szám	óra	perc	nap	vonat-szám	óra	perc	nap
645	5 00	szv.	Mária-Radna,	319	12 15	szv.	Gödöllő
327	5 20	vv.	Nagyvárad	7	12 30	«	(M. Bruck
1707	5 45	szv.	Berlin, Ruttka	301	12 50	gyv.	(Szombathely, Győr)
607	6 10	«	Stanislaw			«	Berlin, Ruttka
19	6 15	«	Máramaros-Sziget	903	1 10	«	(Konstantinápoly,
405	6 35	szv.	Brassó, Arad	601 1)	1 10	«	Belgrád, Bosna-
			Bécske, Gyékényes			«	Brod, Eszék
			Lemberg, Kassa			«	(Bukarest, 1) Arad
			Máramaros-Sziget	1901	1 30	«	(Gyékényes, Eszék,
11	6 40	«	Bécs, Triest	401	1 30	«	Pécs
907	7 05	szv.	(Belgrád, Bosna-			«	Lemberg, Kassa
			Brod	1	1 45	«	(London, Páris,
507	7 10	«	Brassó, Kolozsvár			«	Bécs, Fehring
1303	7 25	«	Graz, Fehring	503	1 50	«	(Tóvis, Kolozsvár,
317	7 25	«	Gödöllő			«	(Szatmár-Németi)
309	7 35	«	Hatvan	313	3 10	szv.	Hatvan, Szerencs
501	7 50	gyv.	Bukarest, Brassó	321	5 40	«	Gödöllő
1021	7 50	vv.	(Paks, Adony-	15	6 35	«	Győr
			Pusztaszabolcs			«	(Brassó, Kolozsvár,
1005	8 10	szv.	Fiume, Zágráb,	505	6 40	«	Stanislaw,
			Bosna-Brod, Pécs			«	Máramaros-Sziget
1509	8 15	«	Csorba, Kassa	905	6 55	«	Belgrád, Brod
311	8 45	«	Hatvan			«	(Berlin, Ruttka,
1003	8 50	gyv.	(Torino, Róma,	305	7 00	«	Szerencs
			Fiume, Zágráb			«	Bécs, Graz
13	9 05	szv.	Győr	605	7 20	szv.	Brassó, Arad
509	9 05	«	Szolnok			«	(Fiume, Zágráb,
307	9 15	«	Berlin, Ruttka	1007	7 55	«	Brod, Pécs
909	9 50	«	Szabadka			«	(Munkács,
			(Nagy-Kanizsa,	407	8 30	«	Máramaros-Sziget
			Triest)			«	Kiskőrös
27	10 15	«		21	8 40	«	Kassa
				1507	8 50	«	(Torino, Róma,
						«	Fiume, Zágráb,
				1001	9 05	gyv.	Vinkovce, Pécs
				303	9 15	«	Berlin, Ruttka
				911	9 20	«	Szabadka
				9	9 30	szv.	Bécs, Graz
						«	Nagy-Szeben,
				603	9 35	gyv.	Gyulafehérvár,
						«	Tóvis, Kolozsvár,
				1301	9 45	«	Máramaros-Sziget
				403	9 55	«	Graz, Fehring
						«	(Munkács, Kassa,
						«	Máramaros-Sziget)

1) Bezárólag november 15-ig, azontul csak Brassóig közlekedik.
2) Csak hétköznapokon közlekedik.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK :
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.
Fél évre ... 4 kor. 80 fill.
Égész évre ... 9 kor. 60 fill.
Megjelenik minden vasárnap.

FELELŐS SZERKESZTŐ
GAAL MÓZES.
Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Budapest,
IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Kéziratokat nem adunk vissza.

LOTZ KÁROLY.

1833—1904.

A XIX. századnak három nagy magyar festője van. Mindháromnak a munkássága ennek a századnak a második felére esik. Kettő közülök: *Munkácsy Mihály* és *Lotz Károly* már nem a miénk. A halál kiragadta őket közülünk, hogy halhatatlanokká tegye őket.

Egyiknek se volt valami fényes életmódja. Munkácsynak külföldre kellett mennie, hogy itthon nem méltányolt, meg nem értett művészetének jutalmát elnyerhesse. Párisban telepedik le s ott szerez a magyar névnek dicsőséget akkor, midőn *Zichy Mihály* hasonló okokból távozik hazánkából. Páris és a szentpétervári cári palota a magyar festőművészet történetében mindig szomorúan emlékeztető helyek lesznek.

Lotz pedig — mindnyájunk háttartalan csodálatára — mint a német föld szülőtte, magyarrá lesz, itt szolgálja «szép, magyar hazáját» lelkesedéssel, művészetének azzal a varázsával, melyet abban az időben még nálunk bizony alig értettek meg. Csaka magyar nép öszintesége s igaz vendégszeretete mentett meg bennünket attól, hogy a nagy triász e jeles tagja is ki ne vándoroljon a külföldre.

Most örökre itt hagyott bennün-

LOTZ KÁROLY.